

נשיא כסופר, סופר כנשיא

— מאת יוסף פרידלנדר —

קשה למצות בהגדרה אחת את אישיותו של נשיא המדינה זלמן שזר שרב־גוניותו הציבורית והספרותית, תורונו שבעל־פה ועשיית הנפשות הרבות לרעיון התחיה הלאומית והחברתית של העם היהודי — כל מסכת הפעילות הזו — ניתן אולי לכנותה בשם: "רב־פעלים מקבצאל, כפי ש" מחבר ספר שמואל מכנה את בניהו בן יהודע, גיבורו של דוד. אברהם לייס, עורך הספר "זלמן שזר — נשיא וסופר" (ילקוט מאמרים ומסות על זלמן שזר בהגיעו לגבורות, הוצאת ספרים י. ל. פרץ) הגדירו כנשיא וכסופר. אך הגדרה זו לוקה בחסר ואין בה כיצור האישיות על בחינותיה הרבות. עשרות המאמרים הבאים ב" קיבוץ מסבירים, כל אחד בלשון שלו, צדדים שונים של פעילותו ומאירים את הפנים הרבות של בעל הגבורות. ככלל דבריהם אפשר לשנות את דמיונו הכוללת, היונקת משרשיותו ההיסטורית של הקיום היהודי בעבר, בפליגה להשלכותיה בישראל ובגולה בהווה ונושאת דברה וחזונה לעתידה של האומה. כל התכונות האלה חוברו יחד באישיותו של שזר, אשר עטרת הנשיאות השלישית של מדינת ישראל משמשת לו ביטוי להזדהות הגדולה עם העם בתפוצות ובארץ־ישראל.

מנין באה לשזר ההיצמדות הגורלית הזו באקזיסטנציה היהודית בעבר ה" קרוב ובהווה? הוא עצמו מסביר את סודו בספרו "כוכבי בוקר", בדרך של סיפור מופלא, היונק מן החסידות ה" ליטאית. — חב"דית: "תשורת הפרידה של סבא". "דע לך — הוסיף סבא — כי חזקה בידינו, שהניגון של הרבי הזקן הוא משורש נשמתו של כל חסיד מהסידי חב"ד, הוא וצאצאיו, ו" צאצאיי־צאצאיו עד סוף כל הדורות. וכל חסיד ובן־חסיד, ישר־הולך, הרוצה להיזכר בניגון הקדוש הזה, והניגון מתעלם ממנו, והוא תר אחריו בכל שבילי זכרונו, ותר לכוא — אות הוא, כי באותה שעה נשתבשו דרכי היו ועליו לפשפש במעשיו ולהרהר בתשובה..." ושזר הולך והוסיף: "...בכל פעם, בכל תהיות חיי השונות, כאשר תוך כדי מבוכתי יש שאני רוי צה פתאום להיזכר בניגון של הרבי הזקן, והניגון הטוב והמיטיב נענה לי ומופיע בזכרוני מניה וביה — מיד סרה מבוכתי ובי משתלטת איזו ביטחה פנימית, לאות כי רוחי נכונה, ואני עושה את דרכי ביתר עון, ו" שלום עלי בפשי".

באישיותו של שזר התקשרה ה" תנועה הציונית עם כל הדורות הרבים שקדמו לה. התענינותו בהיסטוריה היהודית, בנגלה ובנסתר שלה הוסיפה לתנועה את ממדה הגורלית־מסורתית. התנועות המשיחיות, שמשכו את תשומת לבו של שזר מראשית כתיבתו, היו לו כתנועות ציוניות בזמנן ובמקורן מן. הוא ידע לגלות בהן את להט הגאולה ואת הכיסופים המיסטיים ל" "שיבת ציון", מבעד לגילויים החיצוניים, שהיו קשורים עם הופעתו של "משיח השקר". הוא ידע לשים ידו

לדופקו של "מעבה הווייתה של האר" מה" ולחוש את ה"גהלים הלוחשות", שנתקיימו "בערמת האפר" של כשלוש ואכזבה שפקדו את המוגי העם, ל" אחר "הנפילה" העמוקה מחזון התפארת ליון המצולה של היאוש והשפל. הזדהות עם הגורל היהודי היתה אצלו חוויה מתמדת והיא שהזינה את להט הופעותיו בעל־פה ובכתב והיתה לו ל"גור התמיד", שלאורו הוא מהלך כל ימיו.

אברהם לייס מעיד על שזר, כי הוא "מסמל באישיותו את המשמעות הע" מוקה של המשכיות קיומנו הרוחני. דמותו קורנת חמימות של חיבת ה" אתמול והשלשום של הווייתנו היהודית הסגולית בכל התקופות הארוכות של חיינו בגולה. אף הוא מסמל את ההתעלות הרוחנית זכות היצירה שלנו המתחדש בארצנו". מחברי המאמרים מציינים את דרכו בציונות, החל מהצטרפותו למפלגת "פועלי ציון" בעודו נער ועד לכניסתו לתפקיד של נשיא המדינה לפני שש שנים. כל שנות חיי ארוגות במערכות הציונות על השרותים הרבים שלו בתנועת ה" עבודה, בהנהלה הציונית, ובממשלת ישראל. בכל פעולותיו צירף שזר את "המדרש" ל"מעשה" ויצר את "מדרש הגעשה" כהגדרתו של נתן אלתרמן: "כיום עדיין לא המדרש עיקר אלא המעשה, אך בלא מדרש המעשה, אנו מאבדים לפעמים תחושות יעוד ותכלית כל עיקר". בכך הצטיין שזר, שידע לנסוך בכל פעילות תנועתית כמה סיפות של "היין המשומר" של תחיית האומה. על־ידי־כך קיבלו ה" מעשים הפעוטים של התנועה הציונית בשעתם את ההקרנה והאצילות של "האור הגנוז", שחלק מאורו ומחסדו על העושים ועל המעשים כאחד.